

SÖZDE ERMENİ SOYKIRIMI YALANI VE TANER AKÇAM'IN İDDİALARI

Girayalp KARAKUŞ¹

Özet

Birinci Dünya Savaşı devam ederken meydana gelmiş olan Ermeni Tehciri geçmişten günümüze tartışılan bir konudur. Bu konuyla ilgili Türk ve Ermeni araştırmacılar tarafından ciltlerce kitap ve makale yazıldı. Ancak iki taraf da mutabakata varamadı. Bu çalışmamdaki amacımın ahlakî ve politik olduğunu söylemeliyim. Zira bir Türk tarihçisi olarak farklı iddialar ortaya koyan Taner Akçam'ın iddialarından birisi de Türkiye'de göreceli bir demokrasinin olmamasıdır. Taner Akçam'ın tezleri gündeme getirilerek Türkiye'de kendisinin iddialarının da okunduğu ve tartışıldığı bir kültürel-demokratik ortamın varlığı kanıtlamak istendi. Nitekim Türkiye'nin demokratik kurumsallaşma anlamında bazı eksiklikleri olduğu doğrudur ancak Türkiye'yi Tanzanya gibi bir ülke konumuna düşürmek de sorunlu bir çözümlerdir. Çalışmamın hedefi Ermeni Tehcirinin sosyo-politik gerekçelerini ve sonraki aşamada olan olayları arşiv belgeleri ile ortaya koyabilmektir. Son kertede dipnot ve kaynakça yarıştırmaktan ziyade özgün okumalar dile getirilmeye çalışıldı. Emperyalizmin de diline pelesenk ettiği ve siyasallaştırdığı bu konuda sağduyulu Ermenilerle anlaşabileceği ve Tehcirin nedenlerini onların da idrak edebileceğini umuyorum. Çalışmada Taner Akçam'ın iddialarını öne sürdüğü kaynaklar okundu, bu iddialara cevap verilecek arşiv kaynakları, makaleler ve kitaplar araştırıldı ve Akçam'ın iddialarının gerçek olmadığı sonucuna varıldı.

Anahtar Kelimeler: Ermeni, Tehcir, Taner Akçam, Soykırım, Türkiye

Abstract

The Armenian deportation, which took place during the First World War, is a topic that has been discussed from past to present. Volumes of books and articles have been written by Turkish and Armenian researchers on this subject. However, neither side has been able to reach a consensus. I must say that my aim in this study is moral and political. As a Turkish historian, Taner Akçam makes different claims, one of which is that there is no relative democracy in Turkey. By bringing Taner Akçam's theses to the agenda, I wanted to prove the existence of a cultural-democratic environment in Turkey where his claims are also read and discussed. It is true that Turkey has some deficiencies in terms of democratic institutionalization, but to reduce Turkey to a country like Tanzania is also a problematic analysis. The aim of my study is to present the socio-political reasons for the Armenian deportation and the events that followed with archival documents, and then to leave the solution of the problematic to the reader by expressing Taner Akçam's claims. In the end, rather than competing footnotes and bibliographies, original readings were tried to be expressed. I hope that Armenians with common sense will be able to agree on this issue, which imperialism has politicized and politicized, and that they too will be able to comprehend the reasons for the deportation. In the study, the sources that Taner Akçam puts forward his claims have been read, archival sources, articles and books to respond to these claims have been searched, and it has been concluded that Akçam's claims are not true.

Keywords: Armenian, Deportation, Taner Akçam, Genocide, Turkey.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Amasya, Türkiye. girayalp71@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6240-5490.

GİRİŞ

Tarihçinin her zaman gerçeği araması gerekir. En azından gerçeği yazmaya çalışmak tarihçinin sorumluluğudur. Tarihçiler bir konu yazmadan önce bu alanla ilgili her şeyi de okumak zorundadır. Önyargılarını ve hayat görüşünü işine de yansıtması elzemdir. Bunun için de elinden geleni yapmalıdır. Tarihçinin düsturu şu olmalıdır: “Bir konunun bütün yönlerini ela al; kendi önyargılarını bir kenara bırak. Ancak o zaman gerçeği bulmayı umabilirsin.”²

Bu proste Ermeni Tehciri konusu yazılmadan önce Türk ve Ermeni tarihçilerinin tezleri incelendi. Ermeni tarafının iddialarında anakronizm ve boşluklar bulunuyor. Ermeni tarafının iddiasına göre Türklerin hepsi psikopattır. Türklerin, aynı Nazilerin Yahudilere yaptığı gibi bir anda Ermenileri yok etmek, yani etnik temizlik yapmak istediklerini iddia etmektedirler. Bu açıklama mantıklı değildir. Naziler Yahudileri soykırıma tabi tutmadan yüzlerce yıl önce de Avrupa’da anti-semitizm vardı. Bu, edebiyat dâhil her alana sirayet etmişti. Ancak Osmanlı’da böyle bir ruh hâli yoktur. Ermeniler hayatın her sahasında vardılar.³ Osmanlı’da büyük bir Ermeni düşmanlığı olsaydı, Ermeniler nasıl oldu da Anadolu’nun her alanına yayılabilme imkânı elde ettiler. İrkçi nefretin Ermenilere yönelik olması açıkçası saf bir fantaziden ibarettir.⁴

O halde ne oldu da kardeş iki halk birbirine düşman oldu? Yunan ve Sırp’ların bağımsızlığını elde etmesinden sonra Osmanlı’yı paylaşmak isteyen emperyalist ülkeler, gözünü Ermenilere çevirmiştir. Avrupa’ya okumaya giden Ermeni aydınlar Kırım Savaşı’ndan sonra ülkelerine döndüklerinde milliyetçi emeller peşinde koşmaya başladı. Taner Akçam’da Ermeni uyanışını Kırım Savaşı’ndan sonraki sürece bağlıyor. Akçam, Avrupalı devletlerin Ermenileri iyi niyetli biçimde yeterli olarak desteklemediğini ve çıkarları gereği Ermenilerin gayelerini kullandıklarını ifade etmiştir.⁵ Avrupalıların Ermenilerin gayelerini kötü niyetle kullandıkları doğrudur ama Avrupalıların Ermenileri desteklemediği tezini mutlak doğru olarak kabul etmek zordur. Zira Osmanlı Arşiv belgelerine bakıldığında Avrupalı devletler Ermenilere her konuda büyük maddi yardımlar yapmıştır. Örneğin; “Rockfeller Vakfı 1915-1916 yılları arasında Ermenilere 300.000 bin dolar yardım yaptı. Misyoner Dodge zengin Amerikalılardan ve ABD Kızılhaçından yardım sağladı. Christian Herald ve Literary Digest dergileri yardım toplamada etkin oldular. 2.000.000 dolar yardım topladılar.”⁶ Bu yardımları çoğaltabiliriz. Ermeni hareketi tam da bu noktada ilerici değil gericiydi. Çünkü emperyalist ülkelerden medet umarak bağımsız olmaya çalıştılar. Zira bağımsız olsalardı da emperyalizmin bir kuklası hâline geleceklerdi. Ermenilerin medet umduğu Avrupalı ülkeler sonunda Ermenileri yarı yolda bırakmıştır.

Ermeniler, Sevr Antlaşması’na daima sahip çıkmışlardır. Sevan Nişanyan gibi Ermeni aydınlarda da bu zihniyeti görebiliriz. Sevr Antlaşması Türkiye açısından fevkalattır. Avrupa Aydınlanma çağını başarıyla tamamladıktan sonra kendisine yakın gördüğü Hristiyan unsurlara sahip çıkmaya başlamıştır.⁷ Bu halklardan birisi de “Ermeniler” idi. Ermeniler

² Justin Mc.Carthy, “Kim Başlattı”, *Ermeni Soykırımı İddiaları Yanlı Hesap Talât’tan ve Tehcir’den Dönünce*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2006, s. 11.

³ *Agm*, s. 18.

⁴ *Agm*, s. 19.

⁵ Taner Akçam, *İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu*, B.3, İmge Kitabevi, Ankara, 2014, s.532.

⁶ Şükrü Server Aya, *Soykırım Tacirleri ve Gerçekler: Türk Aleyhtarı ve Tarafsız Yabancı Belgelerle Diaspora Yalanlarının İç Yüzü*, Derin Yayınları, İstanbul, 2009, s. 208

⁷ Hasan Babacan, *Tehcir mi Soykırım mı?*, Altın Post Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 7.

Avrupalıların yakın ilgisine aldandılar. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı topraklarında terör eylemleri gerçekleştirdiler. Örneğin; 1905'te II. Abdülhamid'e suikast, Maraş ve Adana olayları gibi.⁸

Taner Akçam'a göre; Ermeniler Türkiye'ye isyan etmemiştir. Ermenilerin katliama tabi tutulmaları devlet politikasıydı, Türk-Müslüman unsurlar bunu sadece Ermenilere değil Rumlara da yapmıştır.⁹ Önsel olarak Taner Akçam iddialarını kabul ettirmek için pek çok kitap ve belge yayımlamıştır. Ancak öne sürdüğü belgelerin bazılarının sahte çıkması inandırıcılığının kaybolmasına yol açmıştır. Bu belgelerden bazıları şunlardır: “*Andonyan Belgeleri, Sarkis Torosyan'ın Anıları, 29 Ağustos tarihli Talat Paşa Telgrafı ve 1919 yargılamalarında kullanılan dava dosyalarıdır.*” Yazının ileriki safhalarında bu çarpıtmalara değinilecektir.

Çalışmanın amacı Taner Akçam'ın sözde Ermeni Soykırımı Yalanı ile ilgili iddialarına stigmatize etmeden bütünsel bir bakış açısıyla cevaplar verebilmektir. Yöntemsel olarak Taner Akçam'ın iddialarının mantıksal hatalarını ön plana çıkararak bu iddiaları arşiv belgeleri, makaleler ve kitaplar yoluyla çürütebilmektir. Söz konusu yazar olayları ve olguları anlatırken çarpıtma yolunu tercih etmektedir. Tek yönlü bir anlatım içerisinde hareket etmektedir. Oysa tarihçi olayları değerlendirirken dönemin konjonktürel şartlarını da dile getirmelidir. Akçam ise Türklerin hiçbir sebep yokken Ermenileri katlettğini ileri sürmektedir. Mantıksal bir hata olarak görülebilir. Çalışma Akçam'ın bu mantıksal hatalarını ön plana çıkarmaya çalışmıştır.

Arşiv Belgeleriyle Ermeni Tehciri

İki dost halk ne oldu da birbirine bu kadar düşman oldu? Düşmanlığı kim başlattı?

İlk sorunun cevabına yukarıda değinildi. Düşmanlığı başlatan Ermeniler olmuştur. Ermeniler ileri sürdükleri tezlerinde bu duruma hiçbir şekilde bahsetmemektedir. Eğer Türkler Ermenilerin malına tasallut etmek isteseydi neden varlıklı İstanbul Ermenilerine dokunmadı da görece yoksul olan Doğu Anadolu Ermenilerini tehcir etmek istedi? Bu konuya Ermenilerin cevabı yoktur. Türkiye ayaklanmaya destek verenleri tehcir etmiştir. Bununla ilgili Osmanlı arşivleri külliyatı açıktır ve bakılabilir. Taner Akçam ayaklanma olmamıştır demektedir¹⁰ ama arşiv belgeleri aksini ifade etmektedir:

“*Tatvan'a gönderilen Vramyan'ın Bitlis'e sevk olunduğu, Şatak'ta isyan halinde olan Ermenilerin yirmi kadar askerimizi şehit etmiştir.*”¹¹

“*Van'ın Havasor nahiyesindeki çatışmalar şiddetlendi.*”¹²

“*Van'ın bazı nahiyelerinde Ermenilerin ihtilal başlatıp askeri kuvvetler ile çatışmıştır.*”¹³

“*Mutki'de Aro isimli Ermeni'nin askerlerimizle girdiği çatışmada iki yordakçısının öldürüldüğü, askerlerimizden birinin yaralandığı, Reşadiye nahiyesinin Göllü köyünde de*

⁸ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Salâhi R. Sonyel, “İngiliz Gizli Belgelerine Göre Adana'da Vuku Bulan Türk-Ermeni Olayları (Temmuz 1908-Aralık 1909)”, *Bellekten*, C: 51, S:201, 1987, s. 1241-1290.

⁹ Taner Akçam, “Ermenilerin İmhası Kararı Ne Zaman Alındı?”, *Birikim*, S: 364, Ağustos 2019.

¹⁰ “Taner Akçam İle Röportaj”, *T24*, 26 Nisan 2015.

¹¹ BOA DH.ŞFR, 467/125 Tarih: 18 Nisan 1915.

¹² BOA DH.ŞFR, 467/126 Tarih: 18 Nisan 1915.

¹³ BOA DH.ŞFR, 468/24 Tarih: 19 Nisan 1915.

sekiz kişilik Ermeni çetesiyle girilen çatışmada yedisinin öldürüldüğü, bir askerimizin yaralı birinin de şehit olduğu”¹⁴

“Asker kaçağı birçok Ermeni'nin çetelere katılmak üzere Rusya'ya firar etmekte olduğu...”¹⁵

“Saray kasabasından çekilen düşmanın işgal ettiği köylerdeki ahaliye vahşice davrandığı, düşmanın çekildiği köylerden yalnızca birinde elli beş şehit görüldüğü, malların yağma edilip evlerin yakıldığı, bu vahşi olaylara öncülük edenlerin Salmas'tan gelen ve Van'dan firar edip düşmana katılan Ermeniler olduğu”¹⁶

“Üç yüz kadar Siirt gönüllüsünün üzerine Ermeni köyü olan Arin yakınında ateş açıldığı, bunun üzerine jandarmaların olay mahalline sevk edildiği, üç yüz kişiden oluşan silahlı Ermenilerle yapılan çatışmalarda sekiz neferin şehit, birinin yaralı olduğu, olay yerine Adilcevaz ve Erciş'ten kuvvet gönderilmesinin yazıldığı, Van'dan da yüz neferlik bir milis kuvveti, yirmi neferlik bir jandarma müfrezesi, silah, cephane ve küçük çaplı bir topun gemilerle sevk edilmek üzere olduğu”¹⁷

Görüldüğü üzere arşiv belgelerinde Ermenilerin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde Osmanlı Devleti'ne karşı silahlı ayaklanma başlatmıştır. Taner Akçam böyle bir ayaklanmanın uydurulduğunu iddia etmektedir. Ayrıca Akçam, Avrupalı devletlerin Ermenileri çıkarları gereği kullanarak yalnız bıraktığını da iddia etmektedir.¹⁸ Ama aşağıdaki arşiv belgeleri aksini ifade etmektedir:

“Rusların, Kafkasya'daki Ermeniler vasıtasıyla Osmanlı memleketindeki Ermenileri Osmanlı'dan ele geçirecekleri yerleri Ermenilere vererek kendilerine bağımsızlık sağlayacakları vaadiyle kışkırttığı, köylü kıyafetiyle birçok kişi göndererek Ermeni köylerinde çeteler kurma teşebbüsünde buldukları. Ermenilerin; harp ilan edilirse ordudaki Ermeni askerlerin silahlarıyla Ruslar tarafına geçmesine, Ordumuz ilerlerse sükunet ve itaatın korunmasına, geri çekilirse silahlanıp çete haline geçerek aleyhimize hareket etmeye karar verdikleri bilgisinin alındığı ve bu durumun öneminden dolayı soruşturma yapılarak gerekli önlemlerin alınması”¹⁹

“Rusların Ermeni ve Ruslardan çete oluşturmaya başladıkları ve hatta Osmanlı topraklarındaki Ermeniler arasında da çete oluşturulmakta olup savaş çıkması halinde faaliyete başlayacakları”²⁰

“Taşnak çete reislerinden olup iki yüz Ermeni nefer ile Salmas'a gelmiş olan Samson'un binden fazla Ermeni topladığı ve Salmas'taki Ermenilerin hepsine Ruslar tarafından silah dağıtıldığı”²¹

“İran ve Kafkasya'da Ruslarla beraber bulunan Ermeni çetelerinin Ruslara öncü birlik görevi yapmaları”²²

Rus Genelkurmay Arşivleri'de şu raporlarla Ermenilerin kendilerini desteklediğini kanıtlamaktadır:

¹⁴ BOA DH.ŞFR, 470/44 Tarih: 8 Mayıs 1915.

¹⁵ BOA DH.ŞFR,445/128 Tarih: 1 Kasım 1914.

¹⁶BOA DH. ŞFR, 454/19 Tarih: 15 Aralık 1914.

¹⁷ BOA DH.EUM.2. Şb, 5/11 Tarih: 28 Şubat 1915.

¹⁸ “Taner Akçam İle Röportaj”, T24, 26 Nisan 2015; Akçam, *İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu*, s. 532.

¹⁹ BOA DH. ŞFR, 45/115 Tarih: 29 Eylül 1914.

²⁰ BOA DH. ŞFR, 443/26 Tarih: 4 Ekim 1914.

²¹ BOA DH. ŞFR, 444/107 Tarih: 17 Ekim 1914.

²² BAO DH. ŞFR, 456/97 Tarih: 6 Kasım 1914.

“Ermeniler, iki üç yıl önce Türk Meşrutiyeti'ne büyük ümitler bağlamışlardır. Bütün bunlar geçmişte kaldı. Artık hayalleri ve pembe ümitleri yok oldu. Ermenilerin Türkler ve Kürtler ile olan münasebetleri çok kötü. Buradaki Ermenilerin en azından yüzde 90'ı artık Rusya'ya bel bağlıyor.”²³

“Ermeniler, Türkiye'nin son günlerini yaşadığına ve en yakın zamanda Türkiye Ermenileri için huzurlu bir dönemin başlayacağına inanmaya devam ediyorlar. Ermenilerin en az yüzde 90'ı, bizim askerimizi bu bölgede görmek istiyor.”²⁴

Osmanlı büyükelçisi Zinoviyev 26 Kasım 1912'de Rusya'ya gönderdiği raporda şunları ifade etmiştir:

“...Ermeni halkının gittikçe Rusya tarafını tutmakta olduğunu göstermektedir ve bu isteğin gerçekten de içten ve samimi olduğu ortadadır...”²⁵

Ayaklanma üzerine Osmanlı Devleti tehcir kararı almıştır. Ancak Ermenilerin zengin olduğu ve ayaklanmaya katılmadıkları yerlerde tehcir uygulanmadı. Ermenilerin ayaklanmaları üzerine Osmanlı Devleti özellikle 1915 Nisan'ından sonra Daşnak ve Hınçak örgütüne mensup bazı kişileri tutuklamaya başladı. Bu terör örgütleri yaşadıkları yerlerde bomba yapımı, illegal yeraltı faaliyetleri ve yazışmalarda bulundular. Suçları kanıtlananlar ağır cezalar aldılar. Örneğin; İstanbul Divan-ı Harb-i Örfisine ait 11 Mayıs 1915 tarihli tutanağında Karamaz Serkisyen oğlu Mateos Hınçak üyesi olmakla yargılanmış ve idamla hüküm giymiştir.

“Kafkasyalıyım, Rus uyruğundanım. Hınçakyan Partisine mensubum.”²⁶

Yine Hrant Ağacanyan adlı bir Ermeni'nin Kahire'deki Ermeni terör örgütünden şifreli mektup aldığı ortaya çıkınca örgüt bağlantısından idam edilmiştir. İlgili şifreli yazı şudur:

“... Yakında hilal yerine zafer kazanmış haçı göreceksiniz. Korkmadan çalışınız. Yabancı memleketlerden Kafkasya'nın kurtarıcı ordusuna takım takım gönüllüler katılmaktadır...”²⁷

Yine evinde bomba bulundurduğundan dolayı tutuklanan, Sofular Mahallesi'nden Tayak oğlu Karnik ifadesinde bomba yaptığını itiraf etmiş ve cezalandırılmıştır.²⁸

Akçam'ın iddialarının aksine Ermeniler devlete karşı faaliyetler yürütmekte ve sürekli bölgede sorun çıkarmaktadır. Örneğin; Akçam'ın iddialarından birisi de Zeytun İsyanı'nı

²³Türkiye'de Ermeni Meselesi (Rus Genelkurmay Başkanlığı Belgeleri), Haz: Mihail Bashanov, Çev: İlyas Kemaloğlu, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013; s.233-235. Van'daki Rusya İmparatorluğu Konsolos Yardımcısı S. P. Olferyev'in Kafkasya Askerî Bölge Karargâhı'na Gönderdiği 1 Temmuz 1912 Tarihli Rapor. Gizli.- Rusya Askerî Tarih Devlet Arşivi, Fond 1300, Liste 1, Dosya 1366, Yaprak 198-200.

²⁴Türkiye'de Ermeni Meselesi (Rus Genelkurmay Başkanlığı Belgeleri), Haz: Mihail Bashanov, Çev: İlyas Kemaloğlu, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s. 251-253. Van'daki Rusya İmparatorluğu Konsolos Yardımcısı S. P. Olferyev'in Kafkasya Askerî Bölge Karargâhı'na Gönderdiği 20 Ocak 1913 Tarihli Rapor. Rusya Askerî Tarih Devlet Arşivi, Fond 1300, Liste 1, Dosya 1411, Yaprak 19-21.

²⁵ Aktaran Yusuf Halaçoğlu, “Ermeni Soykırımı İddiaları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Ermeni Soykırımı İddiaları Yanlı Hesap Talât'tan ve Tehcir'den Dönünce*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2006, s. 128; *Rusya Dış Politika Arşivi*, Siyasî Kısım nr. 117/293

²⁶ İstanbul Divan-ı Harb-i Örfisine ait 11 Mayıs 1915 tarihli tutanaktır.

²⁷ Kahire-Mısır Partiler Arası Ulusal Kurtuluş Örgütü, Numara: 205, 19 Ekim 1914.

²⁸ *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri (1914-1918)*, C: 4, Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 117-138

Ermenilerin çoğunluğunun desteklemediği yönündedir. Oysa durum arşiv belgelerine göre onun iddialarının aksini göstermektedir.

*“Zeytun’da devriye gezen jandarmalara taş ve silah atıldığı ve bunu yapanlar hakkında soruşturmanın devam etmekte olduğu, ayrıca bir Seyyar Jandarmanın silahlı kişiler tarafından yaralanarak silah ve cephanesinin alındığı, bu olaylardan dolayı Maraş Mutasarrıfı’nın Zeytun’a en az altı yüz kadar askerini sevk edilmesini istediği”*²⁹

Zeytun Ermenileri Çanakkale Savaşı devam ederken cesaret bulup eylemlerine devam ettiler. Yurtdışındaki Ermeniler bölgeye yardım etti. Taşnaklar Kilikya’ya on binlerce militan gönderildi. Kahire şubesi de isyana destek verdi. İtilaf güçleri Dört Yol, Musababa, Halep, Antep, Urfa ve Zeytun taraflarında çıkarmayı daha önceden planladıkları Ermeni isyanını Zeytun’da başlatmış oldu. Osmanlı Devleti mecburen bölgeye müdahale etmek zorunda kaldı.³⁰

Ermenilerin ve Akçam’ın iddiasına göre 1915 Tehciri’nin tarihsel arka planı etnik ve dini sebeplerdi.³¹ Oysa Ermeniler tarih boyunca Türklerden çok daha iyi sosyal statüleri sahip olmuşlardır. Bu gözlemleri yapanlardan birisi de dönemi görmüş olan Amerikalı gazeteci Dr. Hepworth idi. Dr. Hepworth, Ermeni meselesinde dini ve ırki sebeplerin olmadığını, asıl sorunun Ermenilerin politik otonomi istemesiyle başladığını ifade ediyor.³² İngiltere ve Rusya’nın sorumluluklarını da şu şekilde izah ediyor:

*“İngiltere Ermeni eşkıyasına sığınma hakkı vermekle kalmadı, aynı zamanda onları sempati ile karşıladı, korudu, yardım etti, destek sağladı ve Türkler aleyhine tahrik etti. Ermeni çeteleriyle hem iş, hem de suç ortaklığı yapmaya razı oldu. Çetelere vatansever ve millî kahraman oldukları fikrini telkin etti. Çeteler bu sıfatlardan faydalanarak Ermeni toplumu üzerinde nüfuz sahibi oldular ve kolay yaşamanın yolunu buldular.”*³³ Dr. Hepworth devam ediyor: *“... Öldürme olayları Ermeni çetelerinin yüzünden olmuştur. Eğer bunlar olmasalardı veya sessiz dursalardı, asla öldürme hadisesi olmazdı. İnkâr edilmesi imkânsız olan gerçek budur. Bütün karışıklıkları kendileri çıkardılar, katl neticelerine Ermeni toplumu katlandı, kendileri kaçtılar. Şayet İngiltere ne Rusya’nın sempatisi ne teşviki olmasaydı, bir şey yapamayacak kadar zayıf kalacaklardı...”*³⁴

Osmanlı Devleti’nde görev yapmış olan iki Alman subayı Binbaşı Humann ve Yarbay Sievert’in raporlarında Ermeniler hakkında şunları ifade etmişlerdir:

“1- Osmanlı topraklarında görev yapan Almanların genel anlamda Ermenilerine karşı güvensizliği söz konusudur ve bu güvensizlik Tehcir öncesine dayanmaktadır, 2- Ermeni Tehcirine rağmen Osmanlı topraklarındaki gemi ve tersaneler için hayati nitelikteki malzemelerin alımı ile silah sanayisi açısından çok büyük öneme haiz mangan madeninin çıkarılması Ermeni tüccarlar tarafından yapılmaktadır, 3- Savaş koşullarının etkisiyle de olsa diğer Osmanlı gayrimüslimleri gibi bir kısım Ermeniler düşmanla casusluk faaliyeti içindedir, 4- Almanya’nın Osmanlı topraklarında görevlendirdiği subayları ya göndermeden önce ya da gönderdikten sonra Türkçe öğretmek yerine başta Ermeniler olmak üzere gayrimüslim tercümanları kullanması Osmanlı askerleri ile Alman askerleri

²⁹ BOA DH. ŞFR, 461/103. 18 Şubat 1915.

³⁰ Nejla Günay, “Ermenilerin Tehcir Edilmesi Kararında Etkili Olan Faktörler ve Maraş-Zeytun Ermenilerinin Tehciri”, *Bellekten*, Sayı: Ağustos 2009, Cilt 73 - Sayı 267, s. 555-580.

³¹ Taner Akçam, “Ermenilerin İmhası Kararı Ne Zaman Alındı?”, *Birikim*, S: 364, Ağustos 2019.

³² Bayram Kodaman, “Bir Amerikalı Gazeteci Gözüyle Ermeni Macerası”, *Bellekten*, Sayı: Aralık 1985, Cilt 49 - Sayı 195, s. 569-578

³³ Agm, s. 569-578.

³⁴ Agm, s. 569-578.

arasında bir takım önemli sorunların yaşanmasına vesile olmuştur, 5- Yine savaş yıllarının özel koşullarından kaynaklandığı düşünülse de Osmanlı gayrimüslimlerinin Türklere karşı nefreti söz konusudur ve bu nefret duygusu Ermenilerde çok daha fazladır, 6- Ermeniler ile Türkler arasındaki husumette ekonomik gerekçeler büyük rol oynamaktadır. Bu da Ermenilerin Osmanlı ticari hayatındaki önemli konumundan kaynaklanmaktadır, 7- Ermeniler ile Türkler arasındaki husumetten dolayı başta Enver Paşa olmak üzere Osmanlı devlet adamları Ermeniler konusunda aşırı temkinli hareket etmişlerdir, 8- Ermeni memurlara güven duyulmamasına rağmen yine de posta ve telgraf işleri gibi savaşta çok kritik görevler Ermenilere teslim edilmiştir, 9- Tehcire rağmen Osmanlı Ermenilerinin savaşta askere alınmasına devam edilmiştir.”³⁵

Ermeni Tehciri sırasında ölen insan sayısı konusunda da ihtilaf vardır. Taner Akçam'a göre üç büyük katliam yaşanmıştır. 80.000 ila 300.000 arasında değişen 1894-1897 Abdülhamit katliamları, 20.000 Ermeni'nin öldürüldüğü Nisan 1909 Adana Katliamı ve bir milyondan fazla insanın öldüğü 1915-1918 katliamıdır.³⁶ Taner Akçam bu konuda yanlı düşünmektedir. Abdülhamit ve Adana'da yaşananlar Ermenilerin vurdumduymazlıklarından dolayı olmuştur. Konumuz Ermeni Tehciri olduğu için bunların ayrıntılarına girilmeyecek. Ama 1915-1918 yılları arasında yaşanan olaylarda Akçam abartılı davranmaktadır. Zira tehcir sırasında bu kadar insanın yaşamını kaybetmesi için Ermeni nüfusunun matematiksel olarak 4-5 milyon arasında olması gerekmektedir. Zira tehcir ülkenin her tarafında uygulanmamıştır. Sadece isyan bölgesinde geçerli olmuştur. Ermeniler Türkiye'nin hiçbirinde çoğunlukta değildi. En yoğun Ermeni nüfusun yaşadığı Bitlis'te bile nüfus sayımlarına göre Ermeni nüfusu toplam nüfusun üçte biriydi. O halde nasıl 1-2 milyon Ermeni tehcirde hayatını kaybetmiş olabilir? Ayrıca tarihçi Yusuf Halaçoğlu şunları ifade etmektedir: “Amerikan belgelerine göre çeşitli ülkelerde yaşadığı belirtilen Osmanlı Ermenilerinin sayısı 1.200.000 olarak verilmiştir. Kaldı ki ölenler nereye gömülmüşlerdir? Her bir toplu mezara 500 kişi konacak olsa, 3000 toplu mezar olurdu ki, bu toplu mezarlar nerededir?”³⁷

Buraya kadar şu sonuçlar çıkıyor:

- 1- Ermeniler Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmışlardır,
- 2- Ermeni Tehcirinin bir soykırım olabilmesi için bunun devlet politikası olarak uygulanması lazım ama öyle bir durumdan bahsedemeyiz,
- 3- Meselenin etnik ve dini boyutu Türkler açısından önem arz etmemektedir,
- 4- Ermeniler Osmanlı topraklarında bağımsız bir Ermenistan inşa etmek istemişlerdir,
- 5- Türk tarafı tehcire mecbur bırakılmıştır,
- 6- Ermeniler emperyalizm ile işbirliği yapmışlardır,
- 7- Ermeniler Osmanlı topraklarında ayrımcılığa maruz kalmamış tersine üst sınıfları teşkil etmişler ve zengin olmuşlardır,
- 8- Osmanlı Devleti Tehcir sırasında Ermenilerin güvenliğini sağlamaya çalışmış ama başarılı olamamıştır,
- 9- Tehcirde yaşamını kaybeden insan sayısı abartılıdır.

³⁵ Sezen Kılıç, “Alman Belgeleri Işığında Osmanlı Ermenilerine Dair Tespitler (1915-1918)”, *Belleten*, Sayı: Aralık 2017, Cilt 81 - Sayı 292, s. 987-1000

³⁶ Taner Akçam, *Ermeni Soykırımı'nın Kısa Bir Tarihi*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 23.

³⁷ Aktaran Halaçoğlu, *agm*, s. 132; US Archives, NARA 867.4016/816.

Taner Akçam'ın Bazı İddiaları ve Cevaplar

Akçam'ın iddialarına değinmeden önce biraz geçmişinden bahsetmek istiyorum. Akçam'ın bir dönem PKK terör örgütü ile ilişkisi olduğu bilinmektedir. Kendisi de bu durumu red etmiyor.

“Ben aktif siyaseti 1986 yılında bıraktım. 80'li yıllarda, PKK ile çok maceralı bir dönemim oldu. Solun içinde demokratik bir yapının oluşması için çalışıyor, sorunların şiddet temelinde çözülmesine ve siyasette şiddete karşı çıkıyordum. PKK'nin hedefi oldum. Siyasal hareketim içerisinde, çok sevdiğim birkaç arkadaşım PKK tarafından öldürüldü. Ve ben doğrudan siyasetle ilişkimi bıraktım. Şüphesiz, siyasi konularda da bir şeyler yazdım ve hâlâ da yazıyorum, ama doğrudan siyasetle ilgim yok. 1988'den beri akademik olarak çalışmalarımı sürdürüyorum.”³⁸

Akçam soykırım iddialarını öne sürerken genelde Andonyan belgelerine (Naim Efendi Hatıraları), Vahakn N. Dadrian'ın tezlerine, Talat Paşa telgraflarına ve 1919-1922 yargulamalarına dayanmaktadır. Ancak Andonyan belgelerinin (Naim Efendi Hatıraları) ve Talat Paşa telgraflarının gerçekliği noktasında şüpheler vardır. Örneğin; Naim Efendi'nin Hatıraları belgesinde öne sürülenlerin doğru olabilmesi için böyle bir Osmanlı memurunun yaşaması gerekirdi. Ama Naim Efendi diye birinin yaşayıp yaşamadığı kanıtlanamadı. Şinasi Orel ve Süreyya Yuca Osmanlı Arşivi'nde yaptıkları araştırmalarda (Osmanlı Salnameleri, İrade-i Seniye Defterleri ve Ruzname-i Ceride- Havadisler) böyle bir isme rast gelmemişlerdir.³⁹ Orel ve Yuca'ya göre; böyle bir isim yaşasa da bile basit bir memurdur ve önemli bilgilere ulaşabilecek nitelikte biri değildi. Ayrıca Naim Efendi'nin karakter yönünden de zaafı olan biridir. Rüşvet alan, alkolik ve kumarbazdır. Belgeleri satın alan Andonyan'da bunu mektuplarında kabul eder.⁴⁰ Hatta belgelerin güvenilirliği sorgulanmasın diye de bu durumu saklar. Kitabın önemi Talat Paşa'ya ait olduğu iddia edilen telgrafları içeriyor olmasıdır. Bu telgraflarda Talat Paşa'nın sistematik olarak Ermenilerin öldürülmesini istediği kanıtlanmaya çalışılıyor.

22 Eylül 1915 tarihli bir telgrafta Talat Paşa, *“Ermeniler için Türkiye arazisinde yaşamak, çalışmak gibi haklar tamamıyla kaldırılmış ve bu bâbda hükümet bütün mesuliyeti kabul ederek beşikteki çocuklarına varıncaya kadar bırakılmaması emrini”* vermiştir der.⁴¹

29 Eylül 1915'te Halep Vilayeti'ne çektiği iddia edilen bir telgrafta, *“Türkiye'de mevcut bütün Ermenilerin tamamen mahv ve imha edilmelerinin Cemiyetin emriyle Hükümetçe kararlaştırıldığı evvelce de bildirilmişti... Kadın, çocuk, sakat diye düşünülmemek üzere imha önlemleri ne kadar feci olursa olsun, vicdani duygulara kapılmadan varlıklarına son verilecektir.”⁴²*

Tarihsiz başka bir telgrafta: *“... Asırlardan beri devletin sağlam temellerini imha etmeyi arzulayan ve hükümet için önemli bir bela teşkil eden Ermeni unsurunun imhası niyeti önceden beri mevcut olmakla birlikte, şartlar oluşmamış ve bu kutsal niyeti gerçekleştirmek mümkün olmamıştı. Şimdi bütün engeller kalkmış ve vatani bu zararlı unsurlardan kurtarma zamanı gelmiş olduğundan, merhamet ve acıma duygularına*

³⁸ “Taner Akçam ile Ertan Gün Röportaj”, Haziran 2004, <http://bizimanadolu.com/archives/haber/haber357.htm> Son Erişim Tarihi: 06.09.2023.

³⁹ Taner Akçam, *Naim Efendi'nin Hatıraları ve Talat Paşa Telgrafları Krikor Gergeryan Arşivi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 41.

⁴⁰ Age, s. 61-62.

⁴¹ Age, s. 19.

⁴² Age, s.22.

kapılmadan, onların tümünün varlığına son vererek Türkiye'de Ermeni isminin kalmaması için, canla başla gayret gösterilmesi gerekir.”⁴³

Oysa Akçam'ın Talat Paşa'ya ithafen ileri sürdüğü bu sözlerin tamamı sahtedir. Zira Naim Efendi'nin sadece rakamlardan ibaret belgelerdeki şifreleme tekniği yanlıştır. Naim Efendi'nin hatıratları Talat Paşa'yı katleden Tehliryan'ın yargılamaları esnasında müdafaa avukatı bazı belgeleri kullanmaktan imtina eder⁴⁴ zira Ermeniler'de bu belgelerin gerçekliğinden şüphelenmektedir. Hollandalı tarihçi Erik Zürcher bu belgelerin sahte olduğunu kabul etmiştir. İngiliz tarihçi Andrew Mango ise belgelerin şüpheli olduğunu belirtmiştir.⁴⁵

Akçam'ın yazdığı kitaplarda cımbızlama yöntemi vardır. Çünkü işine geleni abartıp kamuoyuna sürerken işine gelmeyenleri örtbas etme yoluna gitmektedir. Örneğin; İttihatçıların 1919-1922 yargılamalarında bir İttihatçıya hakim Ermeni Tehciri konusunda merkezden bir emir aldınız mı diye sorar. Sanık bu soruya böyle bir emir almadım cevabı verir.⁴⁶ Akçam buna kitabında yer verir ama yorumlamalarında sadece kendi işine gelenleri abartarak yazmaktadır. Ona göre; Ermeni Tehciri bir soykırım ve devlet politikasının sonucuydu. Ermeni tarihçilerin ve Taner Akçam'ın en çok eleştirdiği kişi Talat Paşa'dır. Oysa arşiv belgelerine girildiğinde Talat Paşa'nın Ermenilerin güvenliğini sağlamak için elinden geleni yaptığı görülecektir.

Akçam'ın iddiasının tersine Talat Paşa Ermenilerin sevki konusunda elinden geleni yapmış ve gerekli tedbirleri alamaya çalışmış. Ancak Ermenilerin daha önce yaptığı katliamlardan nefret duyan ahalinin yaptığı şiddet eylemlerine mani olamamıştır. Talat Paşa bu konu şu emirleri vermiştir:

“C. 39 Mayıs sene [1]331. İhrâc olunan Ermenilerin yollarda muhâfaza-i hayâtlarına imkân nisbetinde çalışılması ve esnâ-yı sevkde firâra tasaddî edenlerle muhâfazalarının me'mûr olanlara karşı ta'arruzda bulunacakların te'dîbi tabî'idir. Fakat buna hiç bir zaman ahâlî karıştırılmayacak ve beyne'l-anâsır mukâteleyi intâc edecek ve aynı zamânda hârice karşı da pek çirkin görünecek vakâyi' tahaddüsüne kat'ıyyen meydân ve imkân bırakılmayacaktır. Binâ'en-aleyh çıkarılan Ermenilerin diğer yolun ek uzun olmasına mebnî kemâ-fi's-sâbık eski tarîkden sevklerine devâm olunması ve ancak güzergâhlarında bulunan aşâyir ile köylerin ta'arruzuna karşı her dürlü esbâb ve vesâ'itin istikmâliyle müdâfa'ası ve katl ve gasba cür'et edeceklerin şiddetle te'dîbi lâzımdır, keyfiyet Diyârbekir, Ma'mûretü'l-aziz, Bitlis'e de yazılmışdır.”⁴⁷

Ayrıca Talat Paşa Tehcir konusunda gerekli önlemleri almayan, usulsüz davranan devlet görevlilerini de görevden almış ve yargılanmasına izin vermiştir.

“Tenos Kâ'im-i makâmı Cemîl Bey'in Ermenilerin sevki esnâsındaki ahvâl ve harekât-ı gayr-ı lâyıkasına binâ'en azli der-dest olduğundan Ğimdiden eli iĞden

⁴³ Age, s.22.

⁴⁴ Guenter Lewy, “Ermeni Soykırımı Davasının Yeniden Değerlendirilmesi”, *Ermeni Soykırımı İddiaları Yanlı Hesap Talât'tan ve Tehcir'den Dönünce*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2006, s. 104.

⁴⁵ Agm, s. 106.

⁴⁶ Aktaran Taner Akçam, “Tehcir ve Taktik” *Divan-ı Harb-i Örfî Zabıtları: İttihad Terakki'nin Yargılanması 1919-1922*, Derleyen: Vahakn N. Dadrian-Taner Akçam, B.2, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 627; *Takvim-i Vekayi*, Nr. 3589, s. 165-175, *İkinci Muhakeme*, 23 Haziran 1335.

⁴⁷ BOA *DH. ŞFR*, nr. 54/10 Tarih: 14 Haziran 1915.

çekdirilmesi muktezîdir. Mûmâ-ileyh hakkındaki evrâkın Dîvân-ı Harb-i Örfî'ye tevdi'î husûsu Hey'et-i Tahkikiye Re'îsi Mazhar Bey'e yazılmıştır."⁴⁸

Akçam'a göre; Ermeniler ayaklanmamış hatta iç savaş tehdidi de ortada yokken Osmanlı Ermenileri imha etmiştir. Osmanlı 1912'ye kadar da Taşnaksütyun ile birlikte hareket etmiştir.⁴⁹ Osmanlı'nın Taşnaksütyun ile işbirliğine gelince Osmanlı Ermenileri Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra kazanmaya çalıştı ancak Ermeniler milliyetçi emeller peşinden koşarak devletin altını oymaya devam ettiler. Bunun üzerine Osmanlı devlet refleksiyle Tehcire mecbur kaldı. Akçam olayları bir bilim insanı gibi değil militan bir Ermeni milliyetçisi gibi yorumladığından dolayı bunları görememektedir. Ermenileri kazanmaya çalışanlardan birisi de Atatürk olmuştur. Atatürk'ün tek şartı vardı o da "*Misak-ı Milli'nin Ermenilerce kabul edilmesi*" idi. Ermeniler bunu kabul etmeyince Atatürk'te tavır değiştirmiştir. Buna benzer şeyleri Taner Akçam da kabul etmektedir.

*"Mustafa Kemal'in bu konudaki tutumu özetle şudur: Lozan'da kısmi olarak gerçekleşen Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi koşuluyla, savaş sırasında cinayet işleyenlerin yargılanmaları iyi olur ve gereklidir. Yani Mustafa Kemal, a) savaş sırasında cinayetler işlendiğini biliyor, bunu açıkça kabul ediyor ve kınıyordu, b) bu suçu işleyenlerin yargılanması gerektiğini, Ekim 1919'da Amasya Protokolünde dile getirildiği gibi, "adlen ve siyaseten elzem" addediyordu. Fakat onun şartı Misak-ı Milli sınırlarının kabul edilmesiydi. Bu şart yerine getirilmeyince, Sevr anlaşma koşullarının belli olmasıyla birlikte tavrını değiştirdi."*⁵⁰

Akçam Ermeni Tehciri meselesine yaklaşımında dış müdahaleye olumlu bakan bir tutum var. Ona göre; Batılı ülkeler Ermeni meselesine pragmatik yaklaşmakta ve konuyla yeterince ilgilenmemektedir. Örneğin; İngiltere'de liberaller ile muhafazkârların Ermeni meselesini birbirine karşı kullanmalarını eleştirmektedir. İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu adlı kitabında bu durumu eleştirmek için liberal parlamento üyesi olan William Summer'ın şu sözlerine yer verir: "*Gladstone ve ben Ermeni sorunu ile sadece Salisbury Kabinesi'ni zor durumda bırakmak amacıyla ilgileniyoruz.*"⁵¹ Akçam devrimci geçmişi olan ve kendisini emperyalizme karşı mücadele etmiş biri olarak gösteren biridir. Peki Batılı emperyalist ülkelerden yardım beklemeyi veya dilenmeyi sözde devrimci onuruna nasıl yakıştırmaktadır?

Akçam doğruluğu ispat dahi edilmemiş belgelere güvenerek Ermeni soykırımını vardır demektedir ve Ermenilerden Türklere karşı herhangi bir ayaklanma ve tehdit olmamasına karşın Türklere imhacılıkla suçlamaktadır. Ama Akçam, Rus subaylarının Ermeni gönüllüleri tarafından yapılan katliam ve yağmacılıklarına dair resmi raporlarını görmemezlikten gelmektedir. Rus subaylar Matoyef, Odeşelidze, Nikolayef bu konuyla ilgili raporlar yazmış ve gerekli makamlara Ermeni yağmacılığını şikâyet etmiştir.

Van Rus Kıtaları Komutanı General Nikolayef'in Kafkas Orduları Komutanı'na Çektiği Telgraf (1 Temmuz 1915)

"Ermeni gönüllüleri, çalınmış ganimetleri götürürken bunları önlemeye memur Rus askerlerine Ermeniler tarafından ateş edilmiştir. Bundan başka, gönüllüler devamlı yağma yapmakta ve her türlü cinayetleri işlemekten zevk almaktadırlar. Bu çoğalan cinayetlere son

⁴⁸ BOA *DH. ŞFR*, nr. 57/105 Tarih: 24 Ekim 1915.

⁴⁹ "Taner Akçam İle Röportaj", T24, 26 Nisan 2015.

⁵⁰ Taner Akçam, "Türk ve Ermeni", *Birikim*, 13 Kasım 2006.

⁵¹ Akçam, *İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu*, s. 532.

vermek maksadıyla Van'da Divan-ı Harp kurulmuştur. Bunlara mani olmak için ayrıca disiplin birlikleri teşkiline lüzum görülmüştür."⁵²

Akçam ve Diaspora Ermenilerinin Avrupa Parlamentosu, ABD Kongresi ve benzeri kurumlardan takdir görmesi belli noktada başarı sayılabilir. Ancak, tam olarak istediklerini alabilmiş değillerdir. Cevaplanması ve kanıtlanması gereken pek çok konu vardır. Türk tarihçilerinin konuya odaklanması yavaş yavaş meyvelerini vermektedir. Bu emeğin karşılığı olarak tarafsız kişileri kendilerine çekebilmektedirler. Dünya kamuoyu Ermeni terörünün çirkin yüzünü görmeye başlamıştır. Böylelikle ters orantılı olarak Türk imajı da gelişme gösterecektir.⁵³

⁵² Azmi Süslü, *Ruslara Göre Ermenilerin Türklere Yaptıkları Mezalim*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1987, s. 27.

⁵³ Sina Akşin, "Ermeni Meselesinin Genel Bir Değerlendirmesi", *Ermeni Araştırmaları*, S:50, 2015, s. 103.

SONUÇ

Taner Akçam sürekli olarak Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçek bir demokrasi olmadığını ve gerçek bir demokrasi getirme olasılığının da zayıf olduğunu belirtmektedir. Ayrıca ona göre; Türkiye Devleti kendisini sıkıntıda hissettiğinde şiddete başvurmaya meyilli bir ülkedir. Türkiye'nin demokratikleşme anlamında kat etmesi gereken uzun bir yol olduğunu kabul ediyorum ancak durum Akçam'ın kast ettiği kadar da vahim değildir. Ayrıca dünya üzerinde gerçek demokrasiyi uygulayan ülke var mıdır sorusu da önemlidir. Örneğin; Batılı ülkeler kendilerini tehdit eden bir durum olduğunda nasıl davranmaktadır? Alman derin devletinin “*Baader Meinhof*” çetesine neler yaptığı akıllardadır. ABD, Teksas'ın bağımsızlığını isteyen siyasi önderleri ömür boyu hapisle nasıl cezalandırdığı basına yansdı. Ya da İspanya Devleti'nin muhaliflere neler yaptığı bilinmektedir. Dolayısıyla devlet refleksi denilen bir olgu var ve bu durum sadece Türkiye'de yoktur.

Taner Akçam'ın kitapları ve makaleleri özenle araştırıldı. Yazmaya karar vermek ise onun Türkiye Cumhuriyeti ile olan düşüncelerini okuduktan sonra gelişti. Çünkü Akçam'a Türkiye Cumhuriyeti'nde onun bahsettiği gibi anti-demokratik bir ortamın geçerli olmadığı kanıtlanmak istenildi. Zira onun fikirlerinin de okunup tartışıldığı ve hatta bu çalışmaların bilimsel bir dergide yayımlanabileceği gösterilmeye çalışıldı.

Türk tarihçileri konuyla alakadar oldukça Ermenilerin propagandalarına karşı daha dik duracaklardır. Dünya kamuoyu da Ermenilerin abartılı verilerine temkinli yaklaşacaktır. Ermeni meselesi dengeli görüşlere ihtiyacı olan bir konudur. Zira geçmişte yaşanan bu acı olay iki tarafı da yaralamaktadır. Bu yüzden bilim insanları basında ve akademide konuşurken dikkatli bir üslup kullanmak zorundadır. Türk ve Ermeni tarafının yapması gereken bu olayı dış müdahaleye açık hâle getirmemeleridir. Diğer devletlerin bu meseleyi tanınması veya tanımaması onlar için önemli olmamalıdır. İki halkın diyalog içerisinde olması çözümün anahtarıdır.

Türk Devleti, Ermenilere karşı ırki ve dini sebeplerden dolayı kötü davranmamıştır. Mesele Ermenilerin milliyetçilik rüzgârına kapılıp Türk Devleti'ne ayaklanmasından kaynaklanmaktadır. Türk Devleti Tehcir kararını mecbur kaldığı için uygulamıştır. Tehcir'de çok acı olaylar yaşanmıştır ama bu devlet politikası şeklinde tezahür etmemiştir. Ermenilere karşı oluşan intikam duygusunun (Ermenilerin önceki yağmacılıklarından dolayı) etkisiyle yağmacılık olayları yaşanmıştır. Türk Devleti'nin bürokratları her ne kadar bu yağmacılıklara engel olmaya çalışsa da sahada başarılı olamamışlardır. Burada bir kasıt yok yetersiz kalma durumu vardır.

Çalışmanın alana katkısı; Taner Akçam'ın iddialarına bütünsel açıdan cevap verebilmektir. Zira Taner Akçam belirli çevreler tarafından saygı duyulan ve sözlerine ehemmiyet verilen biridir. Akçam'ın iddialarının doğru olmadığını ve mantıksal bir takım eksiklikler olduğunu ortaya koyabilmek çalışmanın başlıca konusu olmuştur.

Sonuç olarak sözde Ermeni Soykırımı Yalanı günümüzde siyasileşmiş bir konu denilebilir. İki halk arasında çözümlenebilecek bu konu, dış müdahaleler neticesinde birbirine düşman iki halk yaratmıştır. Özellikle Ermeni diasporasının sözde Ermeni Soykırımını dünya kamuoyuna kabul ettirmek için yaptığı çalışmalar sorunun çözümlenmesini çıkmaza sokmaktadır. Sorunun çözümü dialogla olabilir. İki halk yüzlerce yıl beraber yaşamayı başarabilmişlerdir. Tarihte yaşanan acı olayların sorumlusunun kim olduğu noktasında anlaşmazlıklar mevcuttur. Ancak Akçam gibi akademisyenler olaya sağduyu ile yaklaşmak yerine sorunu daha da büyütmektedir. Siyasi amaçlar besleyenler ise Akçam gibi

akademisyenleri desteklemektedir. Uzlaşmacı ve diyalogcu dil sorunları halledebilir. Provakatif ve suçlayıcı üslup siyasileşmiş bu konun daha da büyümesine ve nefret tohumlarının artmasına yol açacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akçam, Taner, “*Tehcir ve Taktik*” *Divan-ı Harb-i Örfi Zabıtları: İttihad Terakki'nin Yargılanması 1919-1922*, Derleyen: Vahakn N. Dadrian-Taner Akçam, B.2, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

Akçam, Taner, *Ermeni Soykırımı'nın Kısa Bir Tarihi*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Akçam, Taner, *İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu*, B.3, İmge Kitabevi, Ankara, 2014.

Akçam, Taner, *Naim Efendi'nin Hatıratı ve Talat Paşa Telgrafları Krikor Gergeryan Arşivi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri (1914-1918), C: 4, Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

Aya, Şükrü Server, *Soykırım Tacirleri ve Gerçekler: Türk Aleyhtarı ve Tarafsız Yabancı Belgelerle Diaspora Yalanlarının İç Yüzü*, Derin Yayınları, İstanbul, 2009.

Babacan, Hasan, *Tehcir mi Soykırım mı?*, Altın Post Yayıncılık, Ankara, 2012.

Süslü, talar, *Ruslara Göre Ermenilerin Türklere Yaptıkları Mezalim*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1987.

Makaleler

Akçam, Taner, “Türk ve Ermeni”, *Birikim*, 13 Kasım 2006.

Akşin, Sina, “Ermeni Meselesinin Genel Bir Değerlendirmesi”, *Ermeni Araştırmaları*, S:50, 2015, s. 103.

Günay, Nejla, “Ermenilerin Tehcir Edilmesi Kararında Etkili Olan Faktörler ve Maraş-Zeyton Ermenilerinin Tehciri”, *Belleten*, Sayı: Ağustos 2009, Cilt 73 - Sayı 267, s. 555-580.

Kılıç, Sezen, “Alman Belgeleri Işığında Osmanlı Ermenilerine Dair Tespitler (1915-1918)”, *Belleten*, Sayı: Aralık 2017, Cilt 81 - Sayı 292, s. 987-1000.

Kodaman, Bayram, “Bir Amerikalı Gazeteci Gözüyle Ermeni Macerası”, *Belleten*, Sayı: Aralık 1985, Cilt 49 - Sayı 195, s. 569-578.

Sonyel, Salâhi R., “İngiliz Gizli Belgelerine Göre Adana'da Vuku Bulan Türk-Ermeni Olayları (Temmuz 1908-Aralık 1909)”, *Belleten*, C: 51, S:201, 1987, s. 1241-1290.

Taner Akçam, “Ermenilerin İmhası Kararı Ne Zaman Alındı?”, *Birikim*, S: 364, Ağustos 2019.

Arşiv Belgeleri

BOA DH. ŞFR, 443/26 Tarih: 4 Ekim 1914.

BOA DH. ŞFR, 444/107 Tarih: 17 Ekim 1914.

BOA DH. ŞFR, 45/115 Tarih: 29 Eylül 1914.

BOA DH. ŞFR, 454/19 Tarih: 15 Aralık 1914.

BOA DH. ŞFR, 456/97 Tarih: 6 Kasım 1914.

BOA DH. ŞFR, 461/103. 18 Şubat 1915.

BOA DH. ŞFR, nr. 54/10 Tarih: 14 Haziran 1915.

BOA DH. ŞFR, nr. 57/105 Tarih: 24 Ekim 1915.

BOA DH.EUM.2. Şb, 5/11 Tarih: 28 Şubat 1915.

BOA DH.ŞFR, 467/125 Tarih: 18 Nisan 1915.

BOA DH.ŞFR, 467/126 Tarih: 18 Nisan 1915.

BOA DH.ŞFR, 468/24 Tarih: 19 Nisan 1915.

BOA DH.ŞFR, 470/44 Tarih: 8 Mayıs 1915.

BOA DH.ŞFR,445/128 Tarih: 1 Kasım 1914.

İstanbul Divan-ı Harb-i Örfisine ait 11 Mayıs 1915 tarihli tutanak.

Kahire-Mısır Partiler Arası Ulusal Kurtuluş Örgütü, Numara: 205, 19 Ekim 1914.

Rusya Dış Politika Arşivi, Siyasi Kısım nr. 117/293

Takvim-i Vekayi, Nr. 3589, s. 165-175, *İkinci Muhakeme*, 23 Haziran 1335.

US Archives, NARA 867.4016/816.

Türkiye'de Ermeni Meselesi (Rus Genelkurmay Başkanlığı Belgeleri), Haz: Mihail Bashanov, Çev: İlyas Kemaloğlu, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013. Van'daki Rusya İmparatorluğu Konsolos Yardımcısı S. P. Olferyev'in Kafkasya Askerî Bölge Karargâhı'na Gönderdiği 1 Temmuz 1912 Tarihli Rapor. Gizli.- Rusya Askerî Tarih Devlet Arşivi, Fond 1300, Liste 1, Dosya 1366, Yaprak 198-200.

Türkiye'de Ermeni Meselesi (Rus Genelkurmay Başkanlığı Belgeleri), Haz: Mihail Bashanov, Çev: İlyas Kemaloğlu, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013. Van'daki Rusya İmparatorluğu Konsolos Yardımcısı S. P. Olferyev'in Kafkasya Askerî Bölge Karargâhı'na Gönderdiği 20 Ocak 1913 Tarihli Rapor. Rusya Askeri Tarih Devlet Arşivi, Fond 1300, Liste 1, Dosya 1411, Yaprak 19-21.

Kitap Bölümü

Halaçoğlu, Yusuf, “Ermeni Soykırımı İddiaları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Ermeni Soykırımı İddiaları Yanlı Hesap Talât'tan ve Tehcir'den Dönünce*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2006.

Lewy, Guenter, “Ermeni Soykırımı Davasının Yeniden Değerlendirilmesi”, *Ermeni Soykırımı İddiaları Yanlı Hesap Talât'tan ve Tehcir'den Dönünce*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2006.

Mc.Carthy, Justin, “Kim Başlattı”, *Ermeni Soykırımı İddiaları Yanlı Hesap Talât'tan ve Tehcir'den Dönünce*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2006.

Röportajlar

“Taner Akçam ile Ertan Gün Röportaj”, Haziran 2004, <http://bizimanadolu.com/archives/haber/haber357.htm> *Son Erişim Tarihi*: 06.09.2023.

“Taner Akçam İle Röportaj”, *T24*, 26 Nisan 2015.

EXTENDED ABSTARCT

The Armenian issue has been a headache for the Republic of Turkey for a hundred years. The Armenian side accuses Turkey of committing genocide against them and tries to condemn Turkey in front of the world public opinion. There have been volumes of publications on this issue from both sides. But no compromise has been reached. Dialogue is necessary for the two sides to reach a consensus on this issue. In this regard, both sides should oppose foreign interventions. However, the Armenian diaspora and intellectuals in particular have been carrying out all kinds of actions to gain the support of the West and have been working against Turkey. There is an important name that the Armenian side has taken to its side. This is Taner Akçam, an academic of Meskhetian Turkish origin. All theses put forward by Akçam are applauded by Armenians. Akçam, who is cherished abroad, is drowning in awards. The theses of the Armenian side are accepted in the European Parliament, the US Congress and similar institutions. However, they have not yet achieved complete success. As the Turkish side has started to take a serious interest in this issue, people with common sense have started to accept the Turkish side's theses. The exaggerated data of the Armenians are not enough to convince them. The Turkish side has gradually begun to repair its deteriorating image. Although there are some Western statesmen who recognize the Armenian Genocide, this is a one-sided recognition.

I had heard a lot about Taner Akçam before I started this study, so I bought his books and read his articles in newspapers and magazines. However, the idea to start writing came after I read some of Akçam's articles that denigrated Turkey. In his writings, Akçam compares Turkey and Germany to each other. According to him, both countries are countries that, if left unattended, would be the scourge of the world. Germany fought two world wars in order to become a nation-state, while Turkey has a criminal record for the Armenian issue. Our author even went further and went beyond the limits by claiming that if Turkey had not cured its pride by winning the War of Independence, it would have fought alongside the Nazis in the Second World War. After all these insults, I decided to intensify my research and try to refute Akçam's theses. I immersed myself in research on the Armenian deportation in the university library. I tried to make a comparative analysis by finding Russian, Armenian, English and Ottoman archival sources. The reason why there are more Ottoman archives in my article is because I am trying to prove that the Turkish side tried to take precautions during the Armenian deportation. In the later stages of my study, I realized that the Turkish side is also doing serious work on this issue. The Turkish side has opened its archives. Akçam's claim is that the Turkish side is hiding some documents, but my opinion is that it is the Armenian side that is hiding something and producing fake documents. There is a large corpus on the Armenian Deportation in Turkey. Our academics have entered the Russian archives and translated the sources into Turkish and published them. When you look at Akçam and the Armenian side, they have forged and fabricated evidence.

As a result of my studies, I believe that Akçam's claims do not reflect the truth and that he harbors a prejudice against his own country for reasons I do not know. Indeed, Akçam accepts criticism of the sources he cites as forgeries, but tries to justify himself by trying to find a way out. Akçam is so far removed from the truth that he denies that Armenians were not in revolt. He makes every effort to have the Armenian deportation recognized as genocide. However, the documents he presents do not save him. Because all of the theses he puts forward seem to be written with emotion. I believe that Akçam harbors enmity against the Republic of Turkey, because I have mentioned in my article that he has had ties with the PKK terrorist

---

organization in his past. It would not be a correct analysis to expect such a person to love the Republic of Turkey. Although Akçam says that he approaches with the logic of a scientist, this is not the truth. A scientist should approach events and facts impartially. Unfortunately, Akçam does not have this unbiased approach.